Marking Scheme
Strictly Confidential
(For Internal and Restricted Use only)
Secondary School Examination, 2026
Subject Name Punjabi (Q.P. CODE 4 / Set No 4)

General Instructions : -

1.	You are aware that evaluation is the most important process in the actual and correct assessment of the candidates. A small mistake in evaluation may lead to serious problems which may lead to serious teaching profession. To avoid mistakes, it is requested that before starting evaluation you must read and understand the spot evaluation guidelines carefully.
2.	**"Evaluation policy is a confidential policy as it is related to the confidentiality of the examinations conducted, Evaluation done and several other aspects. Its' leakage to public in any manner could lead to derailment of the examination system and affect the life and future of millions of candidates. Sharing this policy/ document to anyone, publishing in any magazine and printing in News Paper/ Website etc may invite action under various rules of the Board and IPC."**
3.	Evaluation is to be done as per instructions provided in the Marking Scheme. It should not be done according to one's own interpretation or any other consideration. Marking Scheme should be strictly adhered to and religiously followed. **However, while evaluating, answers which are based on latest information or knowledge and/or are innovative, they may be assessed for their correctness otherwise and due marks be awarded to them. In class-X, while evaluating two competency-based questions, please try to understand given answer and even if reply is not from marking scheme but correct competency is enumerated by the candidate, due marks should be awarded**.
4.	The Marking scheme carries only suggested value points for the answers These are in the nature of Guidelines only and do not constitute the complete answer The students can have their own expression and if the expression is correct, the due marks should be awarded accordingly.
5.	The Head-Examiner must go through the first five answer books evaluated by each evaluator on the first day, to ensure that evaluation has been carried out as per the instructions given in the Marking Scheme. If there is any variation, the same should be zero after delibration and discussion. The remaining answer books meant for evaluation shall be given only after ensuring that there is no significant variation in the marking of individual evaluators.
6.	Evaluators will mark (✔) wherever answer is correct. For wrong answer CROSS "XII" be marked. Evaluators will not put right (✔) while evaluating which gives an impression that answer is correct and no marks are awarded. **This is most common mistake which evaluators are committing.**
7.	If a question has parts, please award marks on the right-hand side for each part Marks awarded for different parts of the question should then be totaled up and written in the left-hand margin and encircled. This may be followed strictly.
8.	If a question does not have any parts, marks must be awarded in the left-hand margin and encircled. This may also be followed strictly.
9.	If a student has attempted an extra question, answer of the question deserving more marks should be retained and the other answer scored out with a note **"Extra Question"**

10.	No marks to be deducted for the cumulative effect of an error. It should be penalized only once.
11.	A full scale of marks _____ (example 0 to 80/70/60/50/40/30 marks as given in Question Paper) has to be used Please do not hesitate to award full marks if the answer deserves it.
12.	Every examiner has to necessarily do evaluation work for full working hours i.e., 8 hours every day and evaluate 20 answer books per day in main subjects and 25 answer books per day in other subjects (Details are given in Spot Guidelines). This is in view of the reduced syllabus and number of questions in question paper.
13.	Ensure that you do not make the following common types of errors committed by the Examiner in the past:- • Leaving answer or part thereof unassessed in an answer book. • Giving more marks for an answer than assigned to it. • Wrong totaling of marks awarded on an answer. • Wrong transfer of marks from the inside pages of the answer book to the title page. • Wrong question wise totaling on the title page. • Wrong totaling of marks of the two columns on the title page. • Wrong grand total. • Marks in words and figures not tallying/not same. • Wrong transfer of marks from the answer book to online award list. • Answers marked as correct, but marks not awarded. (Ensure that the right tick mark is correctly and clearly indicated. It should merely be a line. Same is with the X for incorrect answer.) • Half or a part of answer marked correct and the rest as wrong, but no marks awarded
14.	While evaluating the answer books if the answer is found to be totally incorrect, it should be marked as cross (X) and awarded zero (0)Marks.
15.	Any un assessed portion, non-carrying over of marks to the title page, or totaling error detected by the candidate shall damage the prestige of all the personnel engaged in the evaluation work as also of the Board. Hence, in order to uphold the prestige of all concerned, it is again reiterated that the instructions be followed meticulously and judiciously.
16.	The Examiners should acquaint themselves with the guidelines given in the **"Guidelines for spot Evaluation"** before starting the actual evaluation.
17.	Every Examiner shall also ensure that all the answers are evaluated, marks carried over to the title page, correctly totaled and written in figures and words.
18.	The candidates are entitled to obtain photocopy of the Answer Book on request on payment of the prescribed processing fee. All Examiners/Additional Head Examiners/Head Examiners are once again reminded that they must ensure that evaluation is carried out strictly as per value points for each answer as given in the Marking Scheme.

Marking Scheme (ਪੜਤਾਲ-ਯੋਜਨਾ/ ਅੰਕ-ਯੋਜਨਾ)

Strictly Confidential (ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਪਤ)

For Internal and Restricted only (ਸਿਰਫ਼ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧਿਤ ਵਰਤੋਂ ਲਈ)

Secondary School Examination, 2026 (ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਪਰੀਖਿਆ, 2026)

Subject: Punjabi 104 (Q. P. CODE 4) ਵਿਸ਼ਾ: ਪੰਜਾਬੀ 104 (ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਪੱਤਰ ਕੋਡ 4)

ਜਮਾਤ - ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ (Set -4) ਪੂਰਨ ਅੰਕ: 80

ਆਮ ਹਦਾਇਤਾਂ:	
1.	ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਹੋ ਕਿ ਉਮੀਦਵਾਰ/ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦਾ ਸਹੀ ਤੇ ਦਰੁਸਤ ਮੁਲਾਂਕਣ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਾਰਜ ਹੈ। ਮੁਲਾਂਕਣ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਤਰੁੱਟੀ ਹੀ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੇ ਭਵਿੱਖ, ਵਿੱਦਿਅਕ ਢਾਂਚੇ ਤੇ ਅਧਿਆਪਨ ਕਿੱਤੇ ਲਈ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਸਮੱਸਿਆ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਗ਼ਲਤੀਆਂ/ਤਰੁੱਟੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ, ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਰੰਭ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁਲਾਂਕਣ ਹਦਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਧਿਆਨ ਨਾਲ਼ ਪੜ੍ਹ ਤੇ ਸਮਝ ਲਿਆ ਜਾਵੇ।
2.	**"ਮੁਲਾਂਕਣ ਨੀਤੀ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਗੁਪਤ ਢੰਗ ਨਾਲ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਣ ਵਾਲ਼ਾ ਕਾਰਜ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਪਰੀਖਿਆ ਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੱਖਾਂ ਦੀ ਗੁਪਤਤਾ ਨਾਲ਼ ਸੰਬੰਧਤ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਆਮ ਜਨਤਾ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲੀਕ ਕਰਨਾ, ਪਰੀਖਿਆ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਪਟੜੀ ਤੋਂ ਉਤਾਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੇ ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੀਤੀ/ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਾਲ਼ ਵੀ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਨਾਲ਼, ਕਿਸੇ ਰਸਾਲੇ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਉਣ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਅਖ਼ਬਾਰ/ਵੈੱਬਸਾਈਟ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਛਾਪਣ ਨਾਲ਼ ਬੋਰਡ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਤਹਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।"**
3.	ਮੁਲਾਂਕਣ, ਪੜਤਾਲ-ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹਦਾਇਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵਿਆਖਿਆ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਪੜਤਾਲ-ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਖ਼ਤੀ ਨਾਲ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। **ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਜੋ ਉੱਤਰ ਤਾਜ਼ਾ ਸੂਚਨਾ ਜਾਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਨਵੀਨਤਾਕਾਰੀ ਵਾਲ਼ੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦਰੁਸਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰਖਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਬਣਦੇ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ। ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ, ਯੋਗਤਾ-ਆਧਾਰਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਉੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝੋ ਅਤੇ ਜੇ ਉੱਤਰ ਪੜਤਾਲ-ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ/ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਸਹੀ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਬਣਦੇ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ।**
4.	ਪੜਤਾਲ-ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰਾਂ ਲਈ ਕੇਵਲ ਮੁੱਲਵਾਨ ਨੁਕਤੇ ਸੁਝਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਕੇਵਲ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹਨ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉੱਤਰ ਪੂਰਾ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਦਾ ਆਪਣਾ ਢੰਗ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਸਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਬਣਦੇ ਅੰਕ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣ।

5.	ਮੁੱਖ-ਨਿਰੀਖਿਅਕ, ਹਰ ਨਿਰੀਖਿਅਕ ਵੱਲੋਂ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਮੁਲਾਂਕ੍ਰਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਪੰਜ ਉੱਤਰ-ਪੁਸਤਿਕਾਵਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ਼ ਪੜਤਾਲ ਕਰੇਗਾ, ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਮੁਲਾਂਕਣ, ਪੜਤਾਲ-ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹਦਾਇਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਅੰਤਰ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਕੇ ਖਤਮ ਕਰੇਗਾ। ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਉੱਤਰ-ਪੁਸਤਿਕਾਵਾਂ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ ਕਿ ਨਿਰੀਖਿਅਕਾਂ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅੰਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।
6.	ਜਿਹੜਾ ਉੱਤਰ ਸਹੀ ਹੈ, ਨਿਰੀਖਿਅਕ ਉੱਥੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ (✔) ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਜੇ ਉੱਤਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗ਼ਲਤ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਉੱਤਰ 'ਤੇ ਗ਼ਲਤ (Cross) ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ (X) ਲਗਾ ਕੇ '0' ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਤੇ ਉੱਥੇ ਜ਼ੀਰੋ/Zero ਲਿਖਿਆ ਜਾਵੇ । ਪਰੀਖਿਅਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ /ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਲਗਾਵੇਗਾ ਜੋ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉੱਤਰ ਤਾਂ ਸਹੀ ਹੈ ਪਰ ਅੰਕ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। **ਇਹ ਪਰੀਖਿਅਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲ਼ੀ ਗ਼ਲਤੀ ਹੈ।**
7.	ਜੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਉਪ-ਭਾਗ ਹਨ ਤਾਂ ਹਰ ਉਪ-ਭਾਗ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦੇ ਅੰਕ **ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਹਾਸ਼ੀਏ ਵਿੱਚ** ਲਿਖੇ ਜਾਣ, ਜਿਵੇਂ: ½ , 1, ਜਾਂ 2 ਤੇ ਉਪ-ਭਾਗਾਂ ਦੇ ਅੰਕਾਂ ਦਾ ਜੋੜ ਕਰਕੇ ਪੂਰੇ ਅੰਕ **ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸੰਖਿਆ ਦੇ ਨਾਲ਼ ਗੋਲ਼ੇ** '0' ਵਿੱਚ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਹਾਸ਼ੀਏ ਅੰਦਰ ਲਿਖਿਆ ਜਾਵੇ, ਜਿਵੇਂ: **(4)** । ਇਸ ਦੀ ਸਖ਼ਤੀ ਨਾਲ਼ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।
8.	ਜੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਉਪ-ਭਾਗ ਨਹੀਂ ਹਨ ਤਾਂ ਅੰਕਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸੰਖਿਆ ਦੇ ਨਾਲ਼ ਗੋਲ਼ੇ '0' ਵਿੱਚ **ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ** ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸੰਖਿਆ ਦੇ ਨਾਲ਼ ਹਾਸ਼ੀਏ ਅੰਦਰ ਲਿਖਿਆ ਜਾਵੇ, ਜਿਵੇਂ: **(4)** । ਇਸ ਦੀ ਸਖ਼ਤੀ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ।
9.	ਚੋਣ ਆਧਾਰਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜੇਕਰ ਲੋੜੀਂਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹੋਣ ਤਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਵਧੇਰੇ ਉਚਿਤ, ਠੀਕ ਤੇ ਵੱਧ ਅੰਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲ਼ੇ ਉੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸਹੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਵੱਧ ਅੰਕਾਂ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਫ਼ਾਲਤੂ ਉੱਤਰਾਂ ਉੱਤੇ "**ਵਾਧੂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ**" **Extra Question**" ਲਿਖਿਆ ਜਾਵੇ।
10.	ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜ ਦੀ ਇੱਕੋ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਲਤੀ ਲਈ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਅੰਕ ਨਾ ਕੱਟੇ ਜਾਣ। ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਨਰਮ ਰਵੱਈਆ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਵੇ
11.	**ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਬਣਦੇ ਪੂਰੇ-ਪੂਰੇ ਅੰਕ (80) ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਵਿਸ਼ਾ-ਸਮਗਰੀ ਤੇ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਬਣਦੇ ਪੂਰੇ-ਪੂਰੇ ਅੰਕ ਦੇਣ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।**
12.	ਹਰ ਨਿਰੀਖਿਅਕ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਪੂਰਾ ਸਮਾਂ ਭਾਵ 8 ਘੰਟੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਲਈ 20 ਉੱਤਰ-ਪੁਸਤਿਕਾਵਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਲਈ 25 ਉੱਤਰ-ਪੁਸਤਿਕਾਵਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। (ਵੇਰਵਾ: ਮੁਲਾਂਕਣ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੈ)। ਇਹ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਪਾਠ-ਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ।

13.	ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਓ ਕਿ ਹੇਠਾਂ ਦਰਸਾਈਆਂ: ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰੀਖਿਅਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗ਼ਲਤੀਆਂ/ਤਰੁੱਟੀਆਂ ਤੁਹਾਡੇ ਵੱਲੋਂ ਨਾ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ: ❖ ਉੱਤਰ-ਪੁਸਤਿਕਾ ਵਿੱਚ ਪੂਰੇ ਉੱਤਰ ਜਾਂ ਉੱਤਰ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤੇ ਛੱਡਣਾ। ❖ ਉੱਤਰ ਨੂੰ ਉਸ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਅੰਕਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅੰਕ ਦੇਣਾ । ❖ ਉੱਤਰ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਅੰਕਾਂ ਦਾ ਜੋੜ ਗ਼ਲਤ ਕਰਨਾ। ❖ ਉੱਤਰ-ਪੁਸਤਿਕਾ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਪੰਨਿਆਂ ਤੋਂ ਮੁੱਖ ਪੰਨੇ 'ਤੇ ਅੰਕਾਂ ਨੂੰ ਗ਼ਲਤ ਦਰਜ ਕਰਨਾ । ❖ ਮੁੱਖ ਪੰਨੇ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਅਨੁਸਾਰ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅੰਕਾਂ ਦਾ ਜੋੜ ਗ਼ਲਤ ਕਰਨਾ । ❖ ਮੁੱਖ ਪੰਨੇ 'ਤੇ ਦੋ ਕਾਲਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਅਨੁਸਾਰ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅੰਕਾਂ ਦਾ ਜੋੜ ਗ਼ਲਤ ਕਰਨਾ । ❖ ਕੁੱਲ ਜੋੜ ਗਲਤ ਕਰਨਾ। ❖ ਅੰਕੜਿਆਂ ਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਅੰਕਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਨਾ ਮਿਲਣਾ/ਇੱਕੋ ਨਾ ਹੋਣਾ। ❖ ਅੰਕਾਂ ਨੂੰ ਉੱਤਰ-ਪੁਸਤਿਕਾ ਤੋਂ ਆਨਲਾਈਨ ਅੰਕ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਗ਼ਲਤ ਕਰਨਾ । ❖ ਉੱਤਰ ਨੂੰ ਸਹੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਅੰਕ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ (ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਓ ਕਿ ਸਹੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਤੇ ਦਰੁਸਤ (✔) ਹੋਵੇ । ਬਿਲਕੁਲ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਗ਼ਲਤ **(X)** ਉੱਤਰਾਂ ਲਈ ਵੀ ਹੋਵੇ) ❖ ਉੱਤਰ ਦਾ ਅੱਧਾ ਜਾਂ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ ਸਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਗ਼ਲਤ ਪਰ ਕੋਈ ਵੀ ਅੰਕ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ।
14.	ਉੱਤਰ-ਪੁਸਤਿਕਾਵਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਜੇ ਕੋਈ ਉੱਤਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਲਤ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਉੱਤਰ 'ਤੇ ਗ਼ਲਤ (Cross) ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ **(X)** ਲਗਾ ਕੇ '0' ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਤੇ ਉੱਥੇ ਜ਼ੀਰੇ/Zero ਲਿਖਿਆ ਜਾਵੇ ।
15.	ਉਮੀਦਵਾਰ ਵੱਲੋਂ ਖੋਜਿਆ/ਲੱਭਿਆ/ਵੇਖਿਆ ਕੋਈ ਵੀ ਅਣ-ਮੁਲਾਂਕ੍ਰਿਤ ਭਾਗ, ਮੁੱਖ-ਪੰਨੇ 'ਤੇ ਅੰਕਾਂ ਦਾ ਦਰਜ ਨਾ ਹੋਣਾ, ਜੋੜ ਵਿੱਚ ਗ਼ਲਤੀ ਹੋਣਾ ਆਦਿ ਮੁਲਾਂਕਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਕਰਨ ਵਾਲ਼ੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ਼-ਨਾਲ਼ ਬੋਰਡ ਦੇ ਵਕਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਢਾਹ ਲਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਭ ਦੇ ਵਕਾਰ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ, ਇਹ ਦੁਬਾਰਾ ਦੁਹਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਸਾਵਧਾਨੀ ਤੇ ਸਮਝਦਾਰੀ ਨਾਲ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।
16.	ਅਸਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੁਲਾਂਕਣ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਿਰੀਖਿਅਕ '**ਸਪਾਟ ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਹਦਾਇਤਾਂ**' ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹਦਾਇਤਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣਗੇ।
17.	ਹਰ ਨਿਰੀਖਿਅਕ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਏਗਾ ਕਿ ਸਾਰੇ ਉੱਤਰਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੁੱਖ-ਪੰਨੇ 'ਤੇ ਅੰਕ ਦਰਜ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਜੋੜ ਸਹੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।
18.	ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਫ਼ੀਸ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਉੱਤਰ-ਪੁਸਤਿਕਾ/ਉੱਤਰ-ਕਾਪੀ ਦੀ ਫੋਟੋ ਕਾਪੀ ਲੈਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ । ਸਾਰੇ ਨਿਰੀਖਿਅਕ/ਸਹਾਇਕ-ਨਿਰੀਖਿਅਕ/ ਮੁੱਖ-ਨਿਰੀਖਿਅਕ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਕਿ ਮੁਲਾਂਕਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ, ਪੜਤਾਲ-ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਹਰ ਉੱਤਰ ਲਈ ਦਰਜ ਮੁੱਲਵਾਨ ਨੁਕਤਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਹੋਵੇ ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ.	ਉਪ-ਭਾਗ ਨੰ.	ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਭਾਗ/ ਉਪ-ਭਾਗ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਉੱਤਰ	ਅੰਕ ਵੰਡ	ਪੂਰਨ ਅੰਕ	ਟਿੱਪਣੀਆਂ/ ਸੰਕੇਤਕ ਨੁਕਤੇ
ਭਾਗ – I ਪੜ੍ਹਨ ਕੌਸ਼ਲ (Part – I : Reading Skill) 8×1= 8					
1.	**ਵਾਰਤਕ ਪੈਰ੍ਹੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਬਹੁ-ਵਿਕਲਪੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਚੁਣ ਕੇ ਲਿਖੋ:**			8	
	(i)	(B) ਬੁੱਝਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ	1		
	(ii)	(D) ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਘੁੰਢੀ ਰੱਖ ਕੇ	1		
	(iii)	(C) ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ	1		
	(iv)	(A) ਬੁਝਾਰਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ	1		
	(v)	(B) ਸੌਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ	1		
	(vi)	(C) ਬੁਝਾਰਤਾਂ ਬੁੱਝ ਕੇ	1		
	(vii)	(B) ਮੰਨੋਰੰਜਨ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸਾਧਨਾਂ ਕਰਕੇ	1		
	(viii)	(D) ਬੁਝਾਰਤਾਂ ਦਾ ਮਹੱਤਵ	1		
ਭਾਗ – II: ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਲਿਖਣ-ਕੌਸ਼ਲ (Part – II : Writing Skill) 8 + 7 = 15					
	2.(a)	ਤੁਹਾਡੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਸੀਨੀਅਰ ਸਿਟੀਜਨ ਹਨ। ਬੈਂਕ ਮੈਨੇਜਰ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਲਿਖ ਕੇ ਸੀਨੀਅਰ ਸਿਟੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਬੈਂਕ ਵੱਲੋਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ ਸਹੂਲਤਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋ :		8	
		ਪਰੀਖਿਆ ਭਵਨ, ... ਸ਼ਹਿਰ। ਮਿਤੀ ..... ਸੇਵਾ ਵਿਖੇ ਸ਼ਾਖਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਸਾਹਿਬ, ਓ. ਅ. ਏ .....ਸ਼ਹਿਰ। ਵਿਸ਼ਾ :- ਸਮੱਗਰੀ /ਵਿਸ਼ੇ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਸ੍ਰੀਮਾਨ / ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਜੀ, ... ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸਪਾਤਰ, ...।	1 1 1 4 1	(a)	ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸਮਝ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਬਣਦੇ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ।
	ਜਾਂ (OR)				
	(b)	ਤੁਹਾਡੀ ਸਾਇੰਸ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਸਮਾਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਫ਼ੈਕਟਰੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵਪਾਰਕ ਫ਼ਰਮ ਨਾਲ ਚੰਗੇ ਸੰਬੰਧ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਫ਼ੈਕਟਰੀ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਵਿਕਰੀ ਲਈ ਪੱਤਰ ਲਿਖੋ।			

ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ.	ਉਪ-ਭਾਗ ਨੰ.	ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਭਾਗ/ ਉਪ-ਭਾਗ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਉੱਤਰ	ਅੰਕ ਵੰਡ	ਪੂਰਨ ਅੰਕ	ਟਿੱਪਣੀਆਂ/ ਸੰਕੇਤਕ ਨੁਕਤੇ
		ਪਰੀਖਿਆ ਭਵਨ, ... ਸ਼ਹਿਰ। ਮਿਤੀ..... ਸੇਵਾ ਵਿਖੇ ਮੈਨੇਜਰ ਸਾਹਿਬ, ਟ੍ਰੇਡਿੰਗ ਕੰਪਨੀ, ...ਸ਼ਹਿਰ। ਵਿਸ਼ਾ : ਸਮੱਗਰੀ / ਵਿਸ਼ੇ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ..... ਸ੍ਰੀਮਾਨ / ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਜੀ, ... ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸਪਾਤਰ, ...।	1 1 1 4 1		ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸਮਝ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਬਣਦੇ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਨੋਟ:-ਜੇਕਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇ ਹਵਾਲਾ ਨੰ : / ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਬਣਦੇ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ।
3.		**ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਪੈਰਾ ਰਚਨਾ ਕਰਨਾ-**		7	ਸ਼ਬਦ ਸੀਮਾ ਤੋਂ ਵੱਧ / ਘੱਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਫ਼ਰਕ ਨੂੰ ਨਜਰ-ਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ, ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ, ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਸਮਝ ਅਨੁਸਾਰ ਨੁਕਤਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਬਣਦੇ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ
	(a)	**ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀ ਘਰ ਵਿੱਚ ਭੂਮਿਕਾ** ❖ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦਾ ਸਮਾਜਿਕ ਮਹੱਤਵ ❖ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸੋਚ 'ਤੇ ਪੱਛਮੀ ਸੱਭਿਅਤਾ ਦਾ ਭਾਰੂ ਹੋਣਾ ❖ ਬਜ਼ੁਰਗ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਸੇਧ ਲਈ ਤਜ਼ਰਬਿਆਂ ਦੇ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ❖ ਬਿਰਧ ਆਸ਼ਰਮਾਂ ਦਾ ਵੱਧਦਾ ਰੁਝਾਨ ❖ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸਤਿਕਾਰ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ	7		ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਨੁਕਤਿਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹੋਰ ਢੁੱਕਵੇਂ ਨੁਕਤੇ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਬਣਦੇ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਨੋਟ : ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਇੱਕ ਮੁਕੰਮਲ ਪੈਰੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਹੋਣ ਅੰਕ ਵੰਡ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੋਵੇਗੀ: ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ: 2 ਅੰਕ ਵਿਸ਼ੇ ਦਾ ਗਿਆਨ : 3 ਅੰਕ ਸ਼ਬਦ - ਚੋਣ: 1 ਅੰਕ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜ: 1 ਅੰਕ
		ਜਾਂ (OR)			
	(b)	**ਮਿੱਠਾ ਬੋਲਣ ਦਾ ਮਹੱਤਵ** ❖ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਮਿੱਠਾ ਬੋਲਣ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ❖ ਮਿੱਠਾ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੀਵਨ ਬੇਰਸ ❖ ਮਿੱਠਤ ਤੇ ਨਿਮਰਤਾ ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਅਤੇ ਚੰਗਿਆਈਆਂ ਦਾ ਨਿਚੋੜ ❖ ਕੌੜੇ ਬੋਲ ਅਤੇ ਖ਼ਾਲੀ ਢੋਲ ❖ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਅਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ। ❖ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਦਾ ਉਭਾਰ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਆਪਸੀ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸਾਂਝ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ।			ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਨੁਕਤਿਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹੋਰ ਢੁੱਕਵੇਂ ਨੁਕਤੇ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਬਣਦੇ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਨੋਟ : ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਇੱਕ ਮੁਕੰਮਲ ਪੈਰੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਹੋਣ ਅੰਕ ਵੰਡ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੋਵੇਗੀ: ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ: 2 ਅੰਕ ਵਿਸ਼ੇ ਦਾ ਗਿਆਨ : 3 ਅੰਕ ਸ਼ਬਦ - ਚੋਣ: 1 ਅੰਕ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜ: 1 ਅੰਕ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ.	ਉਪ-ਭਾਗ ਨੰ.	ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਭਾਗ/ ਉਪ-ਭਾਗ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਉੱਤਰ	ਅੰਕ ਵੰਡ	ਪੂਰਨ ਅੰਕ	ਟਿੱਪਣੀਆਂ/ ਸੰਕੇਤਕ ਨੁਕਤੇ
ਭਾਗ – III ਵਿਹਾਰਕ ਵਿਆਕਰਨ (Part – III : Grammar) 3+10 = 13					
		ਵਾਕ –ਵਟਾਂਦਰਾ			
4.				3	
	(i)	ਸੋਹਨ ਨਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਤੇ / ਪੈ ਕੇ ਕੰਗਾਲ ਹੋ ਗਿਆ।	1		ਜੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੱਲ ਕੀਤੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸਹੀ ਤਿੰਨ ਉੱਤਰਾਂ ਦੇ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ।
	(ii)	ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਸੋਹਣਾ ਜਿਹਾ ਗੀਤ ਸੁਣਾਉਗੇ?	1		
	(iii)	ਤਾੜੀ ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਵੱਜਦੀ ਹੈ।	1		
	(iv)	ਮੀਂਹ ਵਿੱਚ ਭਿੱਜਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ।	1		
5.		**ਅਖਾਣ / ਅਖਾਉਤਾਂ**		10	ਜੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੱਲ ਕੀਤੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸਹੀ ਪੰਜ ਉੱਤਰਾਂ ਦੇ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ।
	(i)	ਖਿੱਦੋ ਫਰੋਲਿਆਂ ਲੀਰਾਂ ਹੀ ਨਿਕਲਨੀਆਂ ਹਨ: (ਬੇਅਰਥ ਬਹਿਸ/ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ)	2		ਜੇਕਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਰਥ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਸਹੀ ਵਾਕ ਲਿਖਦਾ / ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬਣਦੇ ਪੂਰੇ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ। ਅਖਾਣ / ਅਖਾਉਤਾਂ ਦੇ ਬਣਦੇ ਇਹ ਅਰਥ ਸਿਰਫ਼ ਨਿਰੀਖਿਅਕਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਤਾਂ ਜੋ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਵਾਕਾਂ ਦੇ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਦੇ ਸਮੇਂ ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਖੇਤਰੀ ਭਿੰਨਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਰ ਵੀ ਅਰਥ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਅਰਥ ਲਿਖਣ ਨੂੰ ਮਹੱਤਵ ਨਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਸਹੀ ਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਅਰਥਾਂ ਵਾਲ਼ੇ ਵਾਕਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।
	(ii)	ਕੁੱਤੇ ਭੌਂਕਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਹਾਥੀ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਹਨ: (ਜਦੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲ਼ਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਜਾਂ ਨੁਕਤਾ-ਚੀਨੀ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰੇ / ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਵੱਡੇ ਜਾਂ ਸਮਝਦਾਰ ਲੋਕ ਆਲੋਚਨਾ ਜਾਂ ਨਿੰਦਾ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ)	2		
	(iii)	ਖ਼ਰਬੂਜ਼ੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਖ਼ਰਬੂਜ਼ਾ ਰੰਗ ਫੜ੍ਹਦਾ ਹੈ: (ਸੰਗਤ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ / ਅਸਰ ਜ਼ਰੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।	2		
	(iv)	ਨਵਾਂ ਨੌ ਦਿਨ ਪੁਰਾਣਾ ਸੌ ਦਿਨ : (ਜਦੋਂ ਨਵੀਂ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਪੁਰਾਣੀ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣਾ ਹੋਵੇ/ ਪੁਰਾਣੀ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਤਜ਼ਰਬਾ ਨਵੀਂ ਚੀਜ਼ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)	2		
	(v)	ਇੱਕ ਅਨਾਰ ਸੌ ਬਿਮਾਰ : (ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਮੰਗ ਬਹੁਤ ਹੋਵੇ ਪਰ ਉਹ ਘੱਟ ਹੋਵੇ / ਜਦੋਂ ਚੀਜ਼ ਥੋੜ੍ਹੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਇਛੁੱਕ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਣ)	2		
	(vi)	ਘੜੇ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾਇਆ, ਸਾਰਾ ਟੱਬਰ ਤਿਹਾਇਆ : (ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਦੀ ਰੀਸੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਉਹੀ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨੀ)	2		

ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ.	ਉਪ-ਭਾਗ ਨੰ.	ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਭਾਗ/ ਉਪ-ਭਾਗ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਉੱਤਰ	ਅੰਕ ਵੰਡ	ਪੂਰਨ ਅੰਕ	ਟਿੱਪਣੀਆਂ/ ਸੰਕੇਤਕ ਨੁਕਤੇ
ਭਾਗ-IV : (ਸਾਹਿਤ) ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ (Part – IV : Text Books based questions) 8+4+6+5+8+5+8 = 44					
ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ:					
6.		**ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਹਿਤ ਵਿਆਖਿਆ:**		8	
	(a)	**ਪ੍ਰਸੰਗ** : ਇਹ ਕਾਵਿ-ਸਤਰਾਂ 'ਲਾਜ਼ਮੀ' ਪੰਜਾਬੀ-12' ਨਾਂ ਦੀ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਵਿਤਾ 'ਟੁਕੜੀ ਜੱਗ ਤੋਂ ਨਯਾਰੀ' ਵਿੱਚੋਂ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਕਵੀ ਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਸਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਦਰਤ ਦੇਵੀ ਦੀ ਮੁੱਠੀ ਵਿੱਚ ਆਏ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਨਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਹੈ।	3		ਜੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਢੁੱਕਵਾਂ ਪਰ ਵੱਧ/ ਘੱਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਬਣਦੇ ਪੂਰੇ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ।
		ਵਿਆਖਿਆ: ਕਵੀ ਅਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਦੇਵੀ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰਦਾ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮੁੱਠੀ ਵਿੱਚ ਚਸ਼ਮੇ, ਨਾਲੇ, ਨਦੀਆਂ ਅਤੇ ਝੀਲਾਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਲੈ ਲਿਆ। ਚਸ਼ਮੇ, ਨਾਲ਼ੇ, ਨਦੀਆਂ ਝੀਲਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਨਿੱਕੇ ਸਮੁੰਦਰ ਹੋਣ। ਕੁਦਰਤ ਦੇਵੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮੁੱਠੀ ਵਿੱਚ ਠੰਢੀਆਂ ਛਾਂਵਾਂ, ਮਿੱਠੀਆਂ ਹਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਬਾਗ਼ਾਂ ਵਰਗੇ ਸੁੰਦਰ ਬਨ/ ਜੰਗਲ ਵੀ ਲੈ ਲਏ ਹਨ। ਉਸਦੀ ਮੁੱਠੀ ਵਿੱਚ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਰੇ ਅਰਸ਼ੀ ਨਜ਼ਾਰੇ ਵੀ ਆ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਵੀ ਇਹਨਾਂ ਸਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦਾ ਚਿਤਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਨਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦਾ ਬਾਖ਼ੂਬੀ ਵਰਨਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।	5		
ਜਾਂ (OR)					
		ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਹਿਤ ਵਿਆਖਿਆ:		8	
	(b)	**ਪ੍ਰਸੰਗ:** ਇਹ ਕਾਵਿ-ਸਤਰਾਂ 'ਲਾਜ਼ਮੀ ਪੰਜਾਬੀ-12' ਨਾਂ ਦੀ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਬਟਾਲਵੀ ਦੇ 'ਗੀਤ' 'ਤੈਨੂੰ ਦਿਆਂ ਹੰਝੂਆਂ ਦਾ ਭਾੜਾ' ਵਿੱਚੋਂ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਗੀਤ ਵਿੱਚ ਕਵੀ ਨੇ ਇੱਕ ਦੁਖੀ ਜਿੰਦ ਦੀ ਵੇਦਨਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ਹੈ। ਕਵੀ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੁਨਿਆਵੀਂ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਮੌਤ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੈ ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਮਨਚਾਹੀ ਮੌਤ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ।	3		ਜੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਢੁੱਕਵਾਂ ਪਰ ਵੱਧ/ ਘੱਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਬਣਦੇ ਪੂਰੇ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ।

		ਵਿਆਖਿਆ : ਇਹਨਾਂ ਸਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਵੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਚਲੇ ਜਾਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲ਼ੀ ਦੁਖੀ ਜਿੰਦ ਅਥਵਾ ਕਵੀ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੇ ਜਾਣ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆਈ ਹੈ ਤਾਂ ਭੱਠੀ ਵਾਲ਼ੀ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦੀ ਪੰਡ ਸਿੱਲ੍ਹੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਉਹ ਭੱਠੀ ਵਾਲ਼ੀ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਕੜਾਹੀ ਕਿਉਂ ਪਿੱਲੀ ਭਾਵ ਕਿਉਂ ਕੱਚੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸੇਕ ਨੂੰ ਕੀ ਗੋਲ਼ੀ ਵੱਜੀ ਹੈ (ਦੁਨਾਲੀ ਵੱਜੀ ਹੈ) ਭਾਵ ਤੇਰਾ ਸੇਕ ਕਿਉਂ ਮੱਠਾ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੁਖੀ ਜਿੰਦ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਵੀ ਭੱਠੀ ਵਾਲੀ ਨੂੰ ਪੀੜਾਂ ਦਾ ਪਰਾਗਾ ਭੁੰਨਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਹੰਝੂਆਂ ਦਾ ਭਾੜਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਭੱਠੀ ਵਾਲ਼ੀ ਉਸ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਪਰਾਗਾ ਭੁੰਨ ਦੇਵੇ।	5		
			ਜਾਂ (OR)		
7.		ਬਹੁ-ਵਿਕਲਪੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ		4	
	(i)	(B) ਗੱਭਰੂ	1		
	(ii)	(C) ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ	1		
	(iii)	(C) ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ	1		
	(iv)	(B) ਜਮਨਾ ਨਦੀ ਦੇ	1		

ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ.	ਉਪ-ਭਾਗ ਨੰ.	ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਭਾਗ/ ਉਪ-ਭਾਗ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਉੱਤਰ	ਅੰਕ ਵੰਡ	ਪੂਰਨ ਅੰਕ	ਟਿੱਪਣੀਆਂ/ ਸੰਕੇਤਕ ਨੁਕਤੇ
ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ :					
8.		ਉੱਤਰ : ਮਾੜਾ ਬੰਦਾ ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚ ਰਿਕਸ਼ੇ ਵਾਲ਼ਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਾਤਰ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਕਹਾਣੀ ਰਿਕਸ਼ੇ ਵਾਲ਼ੇ ਦੇ ਇਰਦ-ਗਿਰਦ ਘੁੰਮਦੀ ਹੈ। ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਰੀਰਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਪੱਖੋਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੈ। ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚੋਂ ਉਸ ਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਦੇ ਕੁੱਝ ਪੱਖ ਹੋਰ ਉਘੜਦੇ ਹਨ ਜੋ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਹਨ:		6	ਜੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਢੁੱਕਵਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਪਰ ਸ਼ਬਦ ਵੱਧ / ਘੱਟ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬਣਦੇ ਪੂਰੇ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ। ਨੋਟ: ਜੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇ ਉੱਤਰ ਨੁਕਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਬਣਦੇ ਪੂਰੇ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ।
		1. ਮੂਰਖ ਅਤੇ ਝਗੜਾਲੂ ਵਿਅਕਤੀ : ਰਿਕਸ਼ੇ ਵਾਲ਼ਾ ਇੱਕ ਝਗੜਾਲੂ ਵਿਅਕਤੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਲੇਖਕ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨਾਲ਼ ਸਬਜ਼ੀ ਮੰਡੀ ਤੋਂ ਤੈਅ ਕੀਤੇ ਪੈਸੇ ਨਾ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਝਗੜਾ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੂਰਖਤਾ ਭਰਿਆ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਉਹ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਹੋਰ ਪੈਸੇ ਲੈਣ ਦਾ ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸਗੋਂ ਦੋ ਰੁਪਏ ਵੀ ਵਗਾਹ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ 'ਤੇ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਗੁੱਸਾ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 2. ਗਰੀਬ : ਰਿਕਸ਼ੇ ਵਾਲ਼ੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਅਤੇ ਪਹਿਰਾਵੇ ਤੋਂ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਾਲ਼ ਚਲਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਸਦੇ ਵਾਲ ਵੀ ਗੰਦੇ ਅਤੇ ਉਲਝੇ ਹੋਏ ਸਨ। 3. ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲ਼ਾ : ਰਿਕਸ਼ੇ ਵਾਲ਼ਾ ਵੱਧ ਪੈਸੇ ਮਿਲਣ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪਾਰਕ ਦੇ ਮੂਹਰੇ ਰਿਕਸ਼ਾ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਕਾਫ਼ੀ ਚਿਰ ਉਡੀਕ ਕਰਦਾ ਹੈ। 4. ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ: ਰਿਕਸ਼ੇ ਵਾਲ਼ੇ ਨਾਲ਼ ਜਦ ਲੇਖਕ ਲੜਨ ਲਈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ 'ਗ਼ਰੀਬ ਤੇ ਮਾੜਾ ਬੰਦਾ' ਕਹਿ ਕੇ ਤੁਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। 5. ਜ਼ੁਬਾਨ ਦਾ ਕੱਚਾ ਅਤੇ ਲਾਲਚੀ – ਜਦੋਂ ਲੇਖਕ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਰਿਕਸ਼ੇ 'ਤੇ ਬੈਠਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਉਸ ਨੂੰ ਘਰ ਦਾ ਪਤਾ ਦੱਸ ਕੇ ਦੋ ਰੁਪਏ ਕਿਰਾਇਆ ਤੈਅ ਕਰ ਲਿਆ ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਲੇਖਕ ਦੀ ਪਤਨੀ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਰੁਪਏ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਿਕਸ਼ੇ ਵਾਲ਼ਾ ਜ਼ੁਬਾਨ ਦਾ ਕੱਚਾ ਅਤੇ ਲਾਲਚੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਵਿਅਕਤੀ ਸੀ।	6		

ਜਾਂ (or)

ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ.	ਉਪ-ਭਾਗ ਨੰ.	ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਭਾਗ/ ਉਪ-ਭਾਗ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਉੱਤਰ	ਅੰਕ ਵੰਡ	ਪੂਰਨ ਅੰਕ	
	(b)			6	
		ਉੱਤਰ :- 'ਸਾਝ' ਕਹਾਣੀ ਮਾਨਵੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਲਿਖੀ ਗਈ ਕਹਾਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਨੇ ਇੱਕ ਬਜ਼ੁਰਗ ਔਰਤ ਪ੍ਰਤੀ ਦੋ ਪਾਤਰਾਂ ਦੀ ਹਮਦਰਦੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਸਧਾਰਨ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਅਵਸਥਾ ਬਿਆਨ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਵਾਰ ਸੁਹਿਰਦ ਇਨਸਾਨ ਵੀ ਆਰਥਿਕ ਪੱਖੋਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋਇਆ ਵੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਵੱਸ ਕਿਸੇ ਲੋੜਵੰਦ ਦੀ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਪ੍ਰੋ. ਮਲ੍ਹੋਤਰਾ ਅਤੇ ਲਾਲ ਚੀਰੇ ਵਾਲ਼ਾ ਨੌਜਵਾਨ ਮਾਈ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕਹਾਣੀ ਵਿਚਲਾ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਜੋ ਆਪ ਆਰਥਿਕ ਤੰਗੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਹਮਦਰਦੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ਼ ਹੀ ਮਾਈ ਨੂੰ ਸਾਈਕਲ 'ਤੇ ਬਿਠਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਲਾਲ ਚੀਰੇ ਵਾਲ਼ੇ ਨੌਜਵਾਨ ਸਾਈਕਲ-ਸਵਾਰ ਨੂੰ ਪੱਥਰ ਦਿਲ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੇ ਮਾਈ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਈਕਲ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਿਠਾਇਆ। ਪਰ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਲਾਲ ਚੀਰੇ ਵਾਲ਼ੇ ਨੇ ਮਾਈ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਪਿੰਡ ਸਹੇੜੇ ਛੱਡ ਆਉਣ ਲਈ ਆਖਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਸਾਇਕਲ ਤੇ ਬਿਠਾ ਲਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਬਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਤੱਕ ਜਾਣਾ ਹੀ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਮਾਈ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਛੱਡ ਆਵੇਗਾ। ਹੁਣ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਨੂੰ ਨੌਜਵਾਨ / ਲਾਲ ਚੀਰੇ ਵਾਲ਼ਾ ਆਪਣੇ ਵਰਗਾ ਹੀ ਭਾਵੁਕ ਤੇ ਜ਼ਰੂਰਤਮੰਦਾਂ ਦਾ ਹਮਦਰਦ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਭਾਵੇਂ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਤੇ ਲਾਲ ਚੀਰੇ ਵਾਲੇ ਦੀ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਈ, ਪਰ ਅੱਖਾਂ-ਅੱਖਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਪਿਆਰ ਤੇ ਹਮਦਰਦੀ ਦੀ ਸਾਂਝ ਪੈ ਗਈ ਸੀ।	6		ਜੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਢੁੱਕਵਾਂ ਪਰ ਵੱਧ/ ਘੱਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਬਣਦੇ ਪੂਰੇ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ। ਨੋਟ: ਜੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇ ਉੱਤਰ ਨੁਕਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਬਣਦੇ ਪੂਰੇ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ.	ਉਪ-ਭਾਗ ਨੰ.	ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਭਾਗ/ ਉਪ-ਭਾਗ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਉੱਤਰ	ਅੰਕ ਵੰਡ	ਪੂਰਨ ਅੰਕ	ਟਿੱਪਣੀਆਂ/ ਸੰਕੇਤਕ ਨੁਕਤੇ
ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ :					
9.		ਬਹੁ-ਵਿਕਲਪੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ		5	
	(i)	(B) ਰਿਕਸ਼ੇ ਵਾਲੇ ਦੀ	1		
	(ii)	(C) ਘਰ ਜਾ ਆਪਣੇ	1		
	(iii)	(A) ਲਾਲਚ ਭਰਿਆ	1		
	(iv)	(C) ਭੂਆ ਦੇ ਪੁੱਤ ਨੂੰ	1		
	(v)	(B) ਤੀਹ ਪੈਸੇ	1		
ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ :					
10.		ਕਿਸੇ ਚਾਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ 25-30 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ।		8	
	(i)	ਲੇਖਕ ਦੀ ਪਤਨੀ ਰਿਕਸ਼ੇ ਵਾਲ਼ੇ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਸਮਝੌਤੇ ਦਾ ਰਾਹ ਲੱਭਦੀ ਸੋਚਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਿਕਸ਼ੇ ਵਾਲ਼ਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗ਼ਰੀਬ ਬੰਦਾ ਹੀ ਨਾ। ਕਈ ਵਾਰ ਅਸੀਂ ਵੀ ਫ਼ਜ਼ੂਲ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਸੇ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਕਾਸ਼, ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕੱਪ ਚਾਹ ਦਾ ਪਿਆ ਦਿੰਦੀ। ਜੇਕਰ ਰਿਕਸ਼ੇ ਵਾਲ਼ਾ ਮੁੜ ਵਾਪਸ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਚੁੱਪ- ਚਾਪ ਤਿੰਨ ਰੁਪਏ ਦੇ ਦੇਵਾਂਗੀ।	2		ਜੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੱਲ ਕੀਤੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸਹੀ ਚਾਰ ਉੱਤਰਾਂ ਦੇ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ।
	(ii)	ਜੇਠ ਦੀ ਤੇਜ਼ ਧੁੱਪ ਕਾਰਨ ਸੜਕ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਮਾੜੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।ਲੁੱਕ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਪਿਘਲੀ ਹੋਈ ਸੀ ਪਰ ਕੰਢਿਆਂ ਤੋਂ ਤਾਂ ਕੁੱਝ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੀ ਪਿਘਲੀ ਹੋਈ ਸੀ।ਪਿਘਲੀ ਹੋਈ ਲੁੱਕ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਦੇ ਸਾਈਕਲ ਦੇ ਪਹੀਆਂ ਨੂੰ ਚਿੰਬੜ ਰਹੀ ਸੀ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਈਕਲ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਮੁਸ਼ਕਿਲ/ ਦਿੱਕਤ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ।	2		ਜੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਢੁੱਕਵੇਂ ਪਰ ਵੱਧ/ਘੱਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਲਿਖੇ ਹਨ ਤਾਂ ਵੀ ਬਣਦੇ ਪੂਰੇ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ।
	(iii)	ਹਾਰਮੋਨੀਅਮ ਵਾਲ਼ੇ ਗਵੱਈਏ ਦੇ ਕਰੁਣਾਮਈ ਬੋਲ ਸੁਣ ਕੇ ਜੀਤੋ ਦਾ ਵੀਰ ਉਦਾਸ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਜਜ਼ਬਾਤਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜ਼ਾਹਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸਨੇ ਗਵੱਈਏ ਦਾ ਗਾਣਾ ਬੰਦ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ।	2		ਜੇ ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੀ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜ ਦੀ ਕੋਈ ਗ਼ਲਤੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਨਾਲ਼ ਉੱਤਰ ਦੇ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਫ਼ਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਬਣਦੇ ਪੂਰੇ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ।
	(iv)	ਜਦੋਂ ਲਾਲ ਚੀਰੇ ਵਾਲ਼ਾ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਮੁਕਾ ਕੇ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਬੁੱਢੀ ਮਾਈ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਮਾਈ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਈ ਚੱਲ ਬੈਠ, ਮੈਂ ਤੇ ਬਾਗ਼ਾਂ ਵਾਲ਼ੇ ਤੱਕ ਜਾਣਾ ਹੀ ਹੈ, ਤੈਨੂੰ ਅੱਗੇ ਤੇਰੇ ਪਿੰਡ ਸਹੇੜੇ ਛੱਡਦਾ ਚਲਾ ਜਾਵਾਂਗਾ।	2		
	(v)	ਜੀਤੋ ਦੇ ਵਿਆਹ ਕਾਰਨ ਘਰ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਗ਼ਮਗੀਨ ਅਤੇ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਦੋਨੋਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੀ। ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਵਾਲ਼ਾ ਮਾਹੌਲ ਇਸ ਕਰਕੇ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਪਿਛਲੇ ਚਾਲੀ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਘਰਦਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਚਾਅ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜੀਤੋ ਦਾ ਵਿਆਹ ਰਚਾ ਦਿੱਤਾ।	2		

ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ.	ਉਪ-ਭਾਗ ਨੰ.	ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਭਾਗ/ ਉਪ-ਭਾਗ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਉੱਤਰ	ਅੰਕ ਵੰਡ	ਪੂਰਨ ਅੰਕ	ਟਿੱਪਣੀਆਂ/ ਸੰਕੇਤਕ ਨੁਕਤੇ
		ਜਾਂ			
		ਜੀਤੋ ਦੇ ਵਿਆਹ ਕਾਰਨ ਘਰ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਗ਼ਮਗੀਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਜੀਤੋ ਦੇ ਭਰਾ ਲਈ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ ਅਸਹਿ ਸੀ। ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸਹੇਲੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਜੀਤੋ ਦੇ ਵਿਆਹ ਕੇ ਦੂਸਰੇ ਘਰ ਚਲੇ ਜਾਣ ਦਾ ਬਹੁਤ ਦੁੱਖ ਸੀ ।			
ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ					
11.		ਬਹੁ-ਵਿਕਲਪੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ		5	
	(i)	(D) ਸਾਵਣ ਦੇ ਮਹੀਨੇ	1		
	(ii)	(B) ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਦਾ	1		
	(iii)	(A) ਕਪਾਲ ਕਿਰਿਆ	1		
	(iv)	(C) ਲੋਕ-ਖੇਡਾਂ ਤੋਂ	1		
	(v)	(D) ਗੁੱਗੇ ਦੀ	1		
12.		ਕਿਸੇ ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ 70-80 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ।		8	
	(i)	ਉੱਤਰ- ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਲੋਕ-ਖੇਡਾਂ ਸਾਡੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਰਬਪੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਰੋਤ ਹਨ। ਲੋਕ- ਖੇਡਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਦਭਾਵਨਾ, ਨੇਕ-ਨੀਅਤੀ ਅਤੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਵਰਗੇ ਨੈਤਿਕ ਗੁਣ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੁੱਝ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਅਨੇਕਾਂ ਲੋਕ-ਖੇਡਾਂ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚੋਂ ਅਲੋਪ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਹੁਣ ਨਾ ਤਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਪਿੜ ਜੁੜਨ ਵਾਲੀਆਂ ਜੂਹਾਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਖੇਡਣ ਲਈ ਵਿਹਲ ਹੈ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਬੱਸ ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹੀ ਯਾਦ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਅਖਾਣ ਹੈ-"ਖੇਡਾਂ ਅਤੇ ਮਾਵਾਂ ਮੁੱਕਣ" 'ਤੇ ਹੀ ਚੇਤੇ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।" ਲੋਕ ਖੇਡਾਂ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰਕ, ਮਾਨਸਿਕ ਅਤੇ ਬੌਧਿਕ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਖੇਡਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਡਾ ਗੌਰਵਮਈ ਵਿਰਸਾ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਨਾ ਅਤਿਅੰਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।	4		ਜੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੱਲ ਕੀਤੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸਹੀ ਦੋ ਉੱਤਰਾਂ ਦੇ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ। ਜੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਢੁੱਕਵੇਂ ਪਰ ਵੱਧ/ਘੱਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਲਿਖੇ ਹਨ ਤਾਂ ਵੀ ਬਣਦੇ ਪੂਰੇ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ.	ਉਪ-ਭਾਗ ਨੰ.	ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਭਾਗ/ ਉਪ-ਭਾਗ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਉੱਤਰ	ਅੰਕ ਵੰਡ	ਪੂਰਨ ਅੰਕ	ਟਿੱਪਣੀਆਂ/ ਸੰਕੇਤਕ ਨੁਕਤੇ
	(ii)	ਉੱਤਰ- ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਰਸਮਾਂ- ਰਿਵਾਜਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵ ਹੈ। ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਗਰਭਵਤੀ ਹੋਣ 'ਤੇ ਪ੍ਰੇਤ-ਰੂਹਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਲਈ ਗਰਭ ਦੇ ਤੀਜੇ, ਪੰਜਵੇਂ ਜਾਂ ਸੱਤਵੇਂ ਮਹੀਨੇ ਔਰਤ ਦੇ ਪੱਲੇ ਅਨਾਜ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਪੱਲੇ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੱਚਾ ਪੈਦਾ ਹੋਣ 'ਤੇ ਬੱਚਾ ਤੇ ਜੱਚਾ ਨੂੰ ਧੂਫ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਜਾਂ ਦੀਵਾ ਬਾਲ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।ਜਿਹੜਾ ਦਸ ਦਿਨ ਲਗਾਤਾਰ ਜਗਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਬੱਚੇ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੁੜ੍ਹਤੀ ਦੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਰਸਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਪੰਜਵੇਂ ਦਿਨ ਪਿੱਛੋਂ 'ਪੰਜਵੀਂ-ਨਹਾਉਣ' ਦੀ ਰੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਛੇਵੇਂ ਦਿਨ ਬੱਚੇ ਦੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਰੱਜ ਕੇ ਰੋਟੀ ਖੁਆਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਛਟੀ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਤੇਰ੍ਹਵੇਂ ਦਿਨ ਬਾਹਰ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਰਸਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੁੰਡਾ ਜਨਮਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਸਮੇਂ ਲਾਗੀ ਲੋਕ ਤੋਹਫ਼ੇ ਲੈ ਕੇ ਵਧਾਈਆਂ ਦੇਣ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਦੀ ਮਾਂ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੜਵੀ ਲੈ ਕੇ ਜਣੇਪੇ ਪਿੱਛੋਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਬਾਹਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਚੰਗੇ ਸ਼ਗਨਾਂ ਲਈ ਉਹ ਬਾਹਰੋਂ ਘਾਹ ਪੁੱਟ ਕੇ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਨਾਨਕੇ ਘਰ ਮੁੰਡਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਸੇ ਦਿਨ ਦਾਦਕਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਈ ਹੱਥ ਦੱਭ, ਖੰਮ੍ਹਣੀ ਤੇ ਗੁੜ ਦੀ ਭੇਲੀ ਭੇਜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਦੇ ਨਾਨਕਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਛੂਛਕ ਦੇਣ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਤਾਂ ਆਮ ਹੈ। ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਜਨਮ ਦੀ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਜਨਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਉਣ ਵਾਲ਼ੀ ਪਹਿਲੀ ਲੋਹੜੀ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।	4		
	(iii)	ਉੱਤਰ- ਮੇਲੇ ਮਨ-ਪਰਚਾਵੇ ਅਤੇ ਮੇਲ-ਜੋਲ ਦੇ ਸਮੂਹਿਕ ਵਸੀਲੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਦੇਵੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਪਤਿਆਉਣ ਲਈ ਵੀ ਕੁੱਝ ਮੇਲੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਮਹਿੰਜੋਦੜੋ ਤੇ ਹੜੱਪਾ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦੇਵੀ ਮਾਤਾ ਦੀਆਂ ਵੀ ਕੁੱਝ ਮੂਰਤੀਆਂ ਮਿਲੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵੀ ਮਾਤਾ ਦੀ ਪੂਜਾ ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ । ਜਵਾਲਾ ਜੀ, ਚਿੰਤਪੁਰਨੀ, ਨੈਣਾ ਦੇਵੀ ਅਤੇ ਮਨਸਾ ਦੇਵੀ ਦੇ ਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਚੇਤਰ ਅਤੇ ਅੱਸੂ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮੇਲੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ।	4		

ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ.	ਉਪ-ਭਾਗ ਨੰ.	ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਭਾਗ/ ਉਪ-ਭਾਗ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਉੱਤਰ	ਅੰਕ ਵੰਡ	ਪੂਰਨ ਅੰਕ	ਟਿੱਪਣੀਆਂ/ ਸੰਕੇਤਕ ਨੁਕਤੇ
		ਜਰਗ ਦਾ ਮੇਲਾ : ਜਰਗ ਦਾ ਮੇਲਾ ਚੇਤਰ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਮੰਗਲਵਾਰ ਜਰਗ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਸੀਤਲਾ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਖ਼ੁਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਚੇਚਕ ਦੇ ਦਾਣੇ ਸੀਤਲਾ ਦੇਵੀ ਦੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਨਾਲ਼ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਸੀਤਲਾ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਖ਼ੁਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਕਈ ਉਪਾਅ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਾਵਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਠੀਕ (ਅਰੋਗ) ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਥੇ ਸੁੱਖਣਾ ਦੇਣ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਦੇਵੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਬਹਿੜੀਏ (ਬੇਹੇ ਗੁਲਗੁਲੇ) ਭੇਂਟ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਇਸ ਨੂੰ ਬਹਿੜੀਏ ਦਾ ਮੇਲਾ ਕਿਹਾ ਜਾਣ ਲੱਗਾ। ਸੁੱਖਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਮੇਲੇ ਦੀ ਪੂਰਬ ਸੰਧਿਆ 'ਤੇ ਦੇਵੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਭੇਂਟ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਲਗੁਲੇ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀਤਲਾ ਮਾਤਾ ਦੇ ਵਾਹਨ ਖੋਤੇ ਨੂੰ ਖਵਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਘੁਮਿਆਰ ਖੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਉਚੇਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕੇ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਲੋਕ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੂਜਦੇ ਅਤੇ ਗੁਲਗੁਲੇ ਤੇ ਛੋਲੇ ਭੇਂਟ ਕਰਦੇ ਹਨ।	4		